

seves principals accs. en Llull, el *Consolat*, Eiximenis, etc. Aplicat a la terra que no constitueix illa petita el tenim ja en Jaume I: «aqueu puig havia nom la Dragonera e no-s tenia ab la terra ferma de Maylorques», o bé en un doc. cancelleresc de 1308: «null loch, qui en la terra ferma sia» (Finke, *Acta Arag.* III, 198).

Més testimonis medievals d'especial interès «per aquesta virtut de paciència és hom ferm com a ferre, qui domda tots los altres matal<I>s», en una versió catalana del *Libre de Vicis e Vertuts* (que crec del S. XIV, i escrit originàriament en llenguadocià), *DBal.* «Tirant tornà amonestar la sua gent, e aconsellar que tinguessen lo cor ferm, e féu apartar a tots la temor, convertint lo llur ànimo en gran esperança d'obtenir victòria», JoMartorell (cap. 142, Ag. II, 244; *Riq.*, 486).

Són ben antigues també les locucions adverbials de *ferm* (doc. de 1354, *BABL* v, 289) i *per lo ferm* 'certament', «per lo ferm, dix Laonel, yo creû bé que aquest és éi», Reixac (*Questa*, 3.34, i passim). «DE LA CAMBRA --- les posts del lliit --- los petges --- ésser fermes: firmus; la espona ---», OPou (*ThPu.*, 235).

Modernament, bells exs., no cal dir-ho, en els escr. Renaix.: «Atlas --- / per ço dels fills de Grècia la somiosa pensa / lo veyá, com montanya, tot coronat d'estels, / y ajupit, sens decaure, devall sa volta imensa, / servant ab ferma espatlla la màquina dels cels», *Atl.*, 44. L'ús modern de *ferm* com a adverbí és propi sobretot dels Pirineus i de Mallorca: «grans trossos d'espato calcar, blancs i groguencs, com una espècie d'alabastre que, esmolats, resulten guapos ferm», Ax. Lluís Salvador (p. 103); «jo 'n protestava ferm i ell tornava: no't convé agafà 'l son ab el cap ple de pensaments tan negres: cal esbargir-los ---», «no tenint humor ni d'enfadar-me, vaig decidir parar ferm, però resolt a no deixar-me vèncer per la múria ---», MVayreda (*La Puy.* IV, p. 100; v, p. 104).

DERIV.: *Fermesa* [fi S. xv]. *Fermetat* [1244]: «a major fermetat d'aquestes coses sobredites posam nostres segels», en el pacte de treves entre el Bisbe d'Urgell i Castellbò-Foix (PPujol, *Docs. Vg. Urg.* IX-66), Llull, etc., Eiximenis («hom effeminat no ha neguna fermetat», *Dones*, prosificació VIII, 3.5), JoMartorell («puix fermetat en los hòmens no-s troba», Ag. I, 18), d'on després 'fermança': «suplic-vos que-m besets en senyal de fermetat» (ib., cap. 247); una variant fonètica antiga (e > o entre labials) *formetat* a Mallorca, partint de la forma *pendre en formetat* ('en fermança' pròpiament) s'ha convertit en la frase *pendre formetat* 'pendre seriosament' (< 'pendre en refiança'): «ses cases des dimonis boiets de Son Martí eren el reverendiable: que en feien de males passades! Aixuíxi eren aquí, aixuíxi allà-deçà: no los porien pendre formetat», rond. de l'Arx. Ll. Salvador (p. 215); «si 'ls estrenyeu un poc, sortiran dient que només ho diuen certs ignorants que no saben què 's matjenquen, i que no 'n poren prendre formetat», AMAlcover (*BDLC* VI, 250); *fermutad*.

En el superlatiu savi de *ferm* s'ha vacilhat entre *fer-*

missim (Costa i Llobera) i *firmíssim* (S. XVI, *Faules d'Isop*). Els rossellonesos han usat literàriament un adjectiu *fermissa*, per ponderar la bellesa del cos femení que de primer potser no fou més que una pronúncia reduïda dialectalitzant de *fermíssima*: «els gitano de Bohèmia / una tarde van passar / --- / calia veure llur carro / --- / al bell cim una minyona / amb el mocador emporprat: / sa galta s'emmorenia / --- / tant fermiça i tant vermella, / tenia el jove al costat», J. Seb. Pons (*Canta-Perdiu*, 1925, p. 110), i ja abans Pau Berga («tes carns són tan fermices, fina ta pell»). Com ross. *agla* <àguila, *frígol* <frígola, etc.

Fermar [S. XII] a) 'fixar, donar fermesa' (Ant. Canals, *Sèneca de Prov.*), especialment amb el matís d'orientant cap a un bon sentit; b) 'fixar, estacar, clavar': «Nós estiguem en nostre setí, e ells vengren e saludaren-nos, e fermaren-nos los jonol<I>s davant, e besaren-nos la mà ---», Jaume I (Ag., p. 443, § 437), «gran espe<s>sea d'espines, que li foren fermades entró al cervel», *VidesR.*, f° 85v1 (n. 97); «fan-vos dels braços cundesc / els firmen sobre lurs flancs», Eiximenis, *Dones*, prosif. I, 51; «axí com a ull qui guarda lo sol no s'i pot fermar, mas guarda e torna-s tançar», id., id. VIII, 3.5 (cf. *EntreDL* I, 167, 206).

Encara modernament, Verdager: «aspra renglera de turons / --- / de Gibraltar i Ceuta los dos altívols monts / fermà-ls en lo principi lo sobirà arquitecte» en l'*Atl.* de 1867, si bé en la versió definitiva, per millorar el vers, el canvià en «ab ella l'Arquitecte diví fermà tes ones, / Mediterrà, qu' esquerpes sortien de ton lliit» (IV, 6a), on de passada el sentit del verb s'acosta més a l'acc. d;

c) 'intervenir en un tracte o negoci garantint, donant fermança de dret': «preseren A. Nebot - dret que avie fermat, e g<u>iat que l'avien - e trasc<r>en-lo de l'església, pres e mans ligades, e ---», doc. de Segarra del S. XII (PPujol, *Docs. Vg. Urg.* VI-5); «dix-li e mané-li que-m fermàs dret --- dix que no me-n fermarie res, que no-m tenie per seínor», doc. de Conca de Tremp a. 1242 (ibid., VIII-8); freqüentíssim en la documentació medieval, entre molts: «tot corrador qui port rauba per vila, aja a fermar», ross., 1295 (RLR v, 84); «sí alcú era pres en la cort per alcuna causa peccuniària, no sia més --- em presó pus que pusca fermar per la causa damont dita», 1324 (*Cartoral de Vj. de Conflent*, f° 12v); la transició cap a la idea de 'signar, firmar' no és brusca en l'aspecte semàntic i encara menys en el formal, car de primer només es deia *fermar*: en uns versos que adreçava Pere el Cerimoniós c. 1380 al seu fill «ets mal consellat / com laxats tal matrimoni, / en què us dan un bon regnat, / e qu'en hajats altre fermat» (P. de Bofarull, *Condes Vindic.* II, 288; MilàF, O. C. VI, 184); «tots quatre fermaren les treves perçò com hi havia molta gent nafrada» en el *Tirant* de Galba (Ag. IV, 55); «Cosma Homs fermà lo dit acte ---», 1639 (*Ll. Roig de Prats* de Molló, f° 101).

d) 'lligar' (fermament), acc. que ja sembla segura des de fi S. XIII, i apareix fins i tot bastant evident en algun passatge de Llull (*AlcM*, § 2) i que en tot cas